

ЗМІСТ І СТРУКТУРА МИРОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Добрянський Андрій,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імена академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

Науковий керівник: Кочмар Діана,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

Анотація. У статті проаналізовано необхідність розвитку миротворчої компетентності здобувачів фахової передвищої освіти в умовах тривалого збройного конфлікту в Україні. Визначено, що миротворча компетентність є важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців. Розглянуто визначення поняття «миротворча компетентність» у зарубіжному та українському науковому дискурсах. Виокремлено три структурні компоненти миротворчої компетентності: когнітивний, діяльнісний та ціннісний. Сформульовано авторське визначення миротворчої компетентності здобувача фахової передвищої освіти з урахуванням його професійного спрямування.

Ключові слова: миротворча компетентність, здобувачі фахової передвищої освіти, структура миротворчої компетентності, педагогіка миру, ненасильницька комунікація.

Abstract. In the article, the need to develop peacebuilding competence of students of professional pre-higher education in the context of the ongoing armed conflict in Ukraine is analysed. It is determined that peacebuilding competence is an important component of professional training of future specialists. The definition of «peacebuilding competence» in foreign and Ukrainian scientific discourse is examined. Three structural components of peacebuilding competence are distinguished: cognitive, activity-based and value-based. The author's definition of peacebuilding competence of a student of professional pre-higher education is formulated, taking into account his/her professional orientation.

Keywords: *peacebuilding competence, students of professional pre-higher education, structure of peacebuilding competence, peace education, non-violent communication.*

Актуальність дослідження обумовлена факторами, що характеризують сучасний освітній та соціокультурний контекст. Сьогодні, коли світ стикається з постійними конфліктами та глобальними викликами, надзвичайно важливо навчити молодь жити в мирі.

Життєвий шлях нинішнього покоління молодих українців нерозривно пов'язаний із досвідом війни, що триває понад десять років. Постійна напруга та невизначеність, які посилюються з повномасштабним вторгненням, вимагають від молоді надзвичайної психологічної стійкості та здатності зберігати ціннісні орієнтири в умовах деструкції.

Водночас досвід подолання криз має трансформуватися у конструктивну соціальну дію. Здобувачі фахової передвищої освіти – це молодь, яка вже за кілька років стане активними учасниками ринку праці та представниками різних професійних сфер. Від їхньої здатності будувати безконфліктну взаємодію та впроваджувати цінності миротворчості залежатиме загальна стабільність післявоєнного суспільства.

У зарубіжному науковому дискурсі проблематику миробудування (peacebuilding) та освіти для миру (peace education) досліджували С. Хелета (S. Heleta), Д. Дірдорфф (D. Deardorff), К. Гетце (C. Goetze), Т. Тетеп (T. Tetep), А. Далена (A. Dahlana), М. Барнетт (M. Barnett), Х. Кім (H. Kim), А. Вестал (A. Vestal), Н. Джонс (N. Jones), Л. Рейхлер (L. Reychler), Т. Паффенхольц (T. Paffenholz) та ін.

Проблематика педагогіки миру та формування миротворчої компетентності є також активно розробляється українськими науковцями. Зокрема, В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш та С. Клепко розглядають філософсько-освітні засади культури миру та її значення для розвитку особистості. Методологічний апарат та практичне впровадження педагогіки миру в освітній процес досліджували А. Боярська-Хоменко, А. Дем'янчук, С. Дем'янчук, О. Марчук, Л. Мельничук, Т. Пагута та ін. Однак проблема розвитку миротворчої компетентності здобувачів фахової передвищої освіти залишається малодослідженою.

Мета статті: теоретично обґрунтувати зміст та структуру миротворчої компетентності здобувачів фахової передвищої освіти.

Сучасна педагогічна наука дедалі більше уваги приділяє проблемам формування культури миру, ненасильницької комунікації та толерантності. Це пов'язано з глобалізаційними процесами, зростанням міжкультурних контактів, а також із наявними збройними конфліктами, зокрема й в Україні. Як слушно зазначають М. Стадник та А. Панченко, «вже наприкінці минулого століття спостерігалось посилення соціального занепокоєння з

приводу різних форм насильства, таких як екоцид, геноцид, сучасна війна, етнічна ненависть, расизм, і насильство в сім'ї, з іншого боку відбувалося відповідне актуалізування з питань миру в галузі освіти» [2, с. 4].

У цих умовах особливої актуальності набуває педагогіка миру (peace education) як міждисциплінарний напрям, що інтегрує гуманістичні цінності, правозахисні підходи та соціально-педагогічні технології [1]. Як зазначає В. Тінкер (V. Tinker), ідеї «освіти для міжнародного розуміння» почали розвиватися ще після Першої світової війни завдяки М. Монтессорі та Дж. Дьюї, які вважали, що через освіту можна запобігти майбутнім війнам, змінюючи ставлення та поведінку людей [8]. Після Другої світової війни ця ідея набула подальшого розвитку завдяки ЮНЕСКО, яка проголосила, що «війни починаються в умах людей, тому в умах людей мають будуватися й захисти миру» [4].

У 1960-1970-х роках основоположник досліджень миру Й. Галтунг розширив концепцію педагогіки миру, включивши до неї поняття структурного та культурного насильства поряд із прямим [5]. Відповідно, він розрізняє негативний мир (як відсутність прямого насильства, воєн) та позитивний мир (як наявність соціальних і культурних структур, що сприяють благополуччю всіх громадян) [5]. Це розрізнення стало концептуальною основою для багатьох сучасних досліджень у галузі педагогіки миру.

У науковій літературі використовують різні терміни, близькі до досліджуваного нами феномену: «мирна компетентність» (peace competence), «внутрішній мир» (self-peace), культура миру (culture of peace) тощо. У контексті навчання вживають терміни «миротворча освіта», «педагогіка миру», «виховання на ідеях миру». Узагальнюючи наявні підходи, UNICEF визначає освіту заради миру як «процес сприяння знанням, навичкам, ставленню та цінностям, необхідним для зміни поведінки, яке дозволить дітям, молоді та дорослим запобігати конфліктам і насильству (як явному, так і структурному), розв'язувати конфлікт мирним шляхом і створити умови, що сприяють миру на внутрішньоособистісному, міжособистісному, міжгруповому, національному та міжнародному рівнях» [4].

На основі наукових досліджень [3; 6; 7] ми визначаємо *«миротворчу компетентність»* (peacebuilding competence) як здатність особистості до гармонізації міжособистісних та міжкультурних відносин. Вона передбачає наявність системи цінностей (поваги, толерантності та доброзичливості) та їх активне впровадження у життя через ненасильницьку комунікацію, вміння уникати конфліктів і вибудовувати гармонійні стосунки з людьми різних культур.

На основі аналізу зарубіжних та українських досліджень [2; 3; 6; 8] ми виокремлюємо три структурні компоненти миротворчої компетентності

(табл. 1.1).

Як наголошують українські дослідники, «в сучасному соціальному просторі актуальним в освітньому процесі постає формування різнобічних навичок, знань громадян щодо практики вирішення конфліктів, насильств та інших деструктивних чинників суспільного розвитку» [2, с. 5]. Особливого значення це набуває в контексті війни на Сході України, де «фактор громадянського виховання набуває надзвичайної уваги, бо воно зумовлене потребами державотворчих процесів на засадах гуманізації,

Таблиця 1

Структура миротворчої компетентності

Компонент	Зміст	Приклади
Когнітивний	Знання про природу конфліктів, стратегії їх ненасильницького вирішення, основи ненасильницької комунікації (за М. Розенбергом), розуміння культурних відмінностей та стереотипів.	Здатність пояснити різницю між толерантністю та повагою; знання технік активного слухання.
Діяльнісний	Практичні вміння ненасильницької комунікації використання «Я-повідомлень», активне слухання, медіація, пошук компромісу, розпізнавання маніпуляцій у медіа тощо.	Уміння висловлювати незгоду без образи; здатність посередничати у вирішенні конфлікту між іншими.
Ціннісний	Цінності толерантності, емпатії, поваги до культурної різноманітності, відповідальності за мирний клімат у колективі, готовність до діалогу та зміни власної думки.	Інтерес до інших культур; переконання, що культурні відмінності збагачують суспільство; відчуття відповідальності за мир у групі.

демократії, соціальної справедливості» [2, с. 3]. Тому актуальним є розвиток миротворчої компетентності здобувачів освіти.

Так, під *миротворчою компетентністю здобувача фахової передвищої освіти* ми розуміємо інтегративну здатність особистості, що виявляється в сукупності знань про природу конфліктів та способи їх ненасильницького вирішення, навичок ненасильницької комунікації та

медіації, а також ціннісного ставлення до культурної різноманітності, емпатії та відповідальності за створення мирного клімату в професійному та соціальному середовищі.

Специфіка формування миротворчої компетентності в закладах фахової передвищої освіти полягає в тому, що студенти вже мають професійне спрямування. Саме тому розвиток цієї компетентності має відбуватися з урахуванням майбутньої професійної діяльності: здатності до роботи в мультикультурних командах, етичного прийняття рішень у конфліктних ситуаціях, відповідальності за мирний клімат у колективі.

Отже, миротворча компетентність є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасних українських реалій. Виокремлення трьох компонентів (когнітивного, діяльнісного та ціннісного) дозволяє комплексно підійти до оцінювання рівня сформованості миротворчої компетентності. Особливістю запропонованого підходу є врахування специфіки фахової передвищої освіти, де студенти вже мають професійне спрямування. Це зумовлює необхідність інтеграції миротворчої компетентності в контекст майбутньої професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'янчук А. С., Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Петрук О. М. Виховання в душі миру як пріоритетний напрям роботи викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2018. № 2 (20). С. 21–27.
2. Стадник М. М., Панченко А. Г. Актуалітети миротворчої освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 4–6.
3. Barnett M., Kim H., O'Donnell M., Sitea L. Peacebuilding: What is in a Name? *Global governance*. 2007. Vol. 13 (1). P. 35.
4. Fountain S. Peace Education in UNICEF (Working Paper). New York : UNICEF, 1999. URL: <https://www.unicef.org/lifeskills/files/PeaceEducationUNICEF.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
5. Galtung J. Peace by Peaceful Means. London : Sage Publications Ltd., 1996. 280 p.
6. Heleta S., Deardorff D. K. The role of higher education institutions in developing intercultural competence in peace-building in the aftermath of violent conflict. *Intercultural competence in higher education*. Routledge, 2017. P. 53–63.
7. Lederach J. P., Appleby R. S. Strategic peacebuilding: An overview. *Strategies of peace: Transforming conflict in a violent world*. 2010. P. 19–44.
8. Tinker V. The Emergence of Peace Education as a Post-War Policy Tool of Peacebuilding. *All Azimuth*. P. 1–16.